

digresiuni

Irina PETRAȘ

Pensula destinului

Brush with Fate, în original. Pensulă cu destin. L-am văzut într-o noapte, pe Hallmark, din întâmplare. Din când în când, se reia. Realizat în 2002-2003 după romanul *Fata în albastru hiacint* (*Girl in Hyacinth Blue*) al Susanei Vreeland, e, se pare, cel mai scump și mai ambițios proiect din istoria Studiourilor. Jonathan Janson a pictat anume pentru film, după descrierea autoarei, tabloul „vermeerean”. A făcut-o „după natură”, cu obiecte vechi – hărți, șaluri, draperii, mobile – adunate cu răbdare și compuse cu migală ca să „sune” a Vermeer. Odaia,

reconstituită în studiourile *Cinecitta*, la Roma (unde au fost filmate și filmele lui Fellini), a fost desfăcută bucată cu bucată și refăcută în Olanda. Patru Vermeer autentici de la Rijksmuseum l-au ajutat pe pictor să se încarce de lumina miraculoasă și să intre în rol. Tabloul pierdut din carte n-a existat cu adevărat niciodată, dar tocmai asta e frumusețea și provocarea. Janson a reinventat lumina și așteptarea, atmosfera și palpitul detaliilor. Un Vermeer miez și inimă de poveste. Poveste întinsă pe secole, în secvențe bune ca o prăjitură de casă. Despre iubirea de frumos, despre iubire și frumos. S-a filmat în Olanda sub regia lui Brent Shields. Fiecare secvență pare ea însăși un tablou pierdut cândva și regăsit acum cu o strângere de inimă. O melodie de fundal auriu-mierie, culori de bun film rusesc și fine psihologii de veche marcă englezească. Merită văzut mai ales când ierarhiile intime amenință să se surpe. Revăzut, își păstrează întregi toate miresmele.

De un deceniu și jumătate, cultura română traversează un interval necesar, „reîntoarcerea fiilor la sînul mamei rătăcite”, ca să-l parafrazăm pe Dumitru Țepeneag¹, asumare critică integratoare a spiritului românesc rătăcitor în sine sau prin lume, oportună, în cazul de față, pentru reconsiderarea echilibrată a intenselor tensiuni polemice declanșate de celebrul caz Cioran, veritabil „context diagnostic” al trecerii spiritului românesc prin furcile caudine ale secolului XX.

Între creatorii români recalibrați la scara universalității „silit”, incomodul Emil Cioran, eseistul revoltat al literaturii române din anii '30, devenit, mai apoi, sceptic de serviciu și stilist desăvârșit al limbii franceze de nostalgie clasică, refugiat devreme într-un cinism definitiv, ulterior exercitat cu măiestrie în alteritatea alertă a metecului apatrid, asumându-și dureroasa operație de „schimbare a idiomului”, a reușit performanța de a pune pe jar intelectualitatea românească interbelică, apoi de a deveni un privilegiat al box-office-ului cultural francez, pentru ca, după anii '90, să revină glorios direct în miezul atenției publicului român.

Explicația acestui succes vine cu siguranță din maniera pronunțat heterodoxă a gândirii sale, dar pare să fie legată și de faptul că, la noi, el s-a aflat multă vreme sub interdicție, în timp ce în Franța s-a autoexilat în sine, făcând din discreție mai mult decât o artă, un autentic *modus vivendi*, susținut subtil, prin precizia de metronom a apariției cărților sale de maturitate franțuzită. Rezerva aceasta sistematică (poa-

Despărțirea de filosofie

Cazul Cioran:
o altă demitizare? (I)

te unica sa ambiție de sistem!?) se va dovedi un privilegiu otrăvit, ridicând un mare semn de întrebare, ce rămâne a fi judicios cuprins în biografia cioraniană. Fiindcă voga lecturilor din opera sa, ca și a neobositelor discuții pe marginea creației și a vieții sale, pronunțat exercițiu de contestație și dezvrăjire a unei imagini câștigate într-o anumită măsură prin ambiguitate, i-a oferit o ultimă reparație postumă: subiectul Cioran e la fel de prizat și acasă, în România, ca și în Occidentul care abia îi descoperă „păcatele tinereții”, șocat în sensibilitatea-i „corectă politic” cam pudibondă.

Este, prin urmare, Cioran subiectul unei alte demitizări? Un eventual răspuns afirmativ ar trebui să pornească la conturarea acestui mit, căruia echivocul îi dă formă. S-a transformat, oare, scandalul provocat odinioară de tînărul iconoclast furibund, ce-și îndrepta excesele împotriva moderației înțelepte a spațiului mioritic, într-un mit al românilor la sfîrșit de veac XX? Greu de crezut. Dar nu imposibil, dată fiind disputa generată de apariția, în anul 2002, a cărții Alexandrei Laignel-Lavastine, *Cioran, Eliade, Ionesco: Uitarea fascismului. Trei intelectuali români în vîltoarea*

secolului?, ce pare să fi atins un punct nevralgic al sensibilității naționale, semnalînd potențiala încărcătură emoțională a mitului.

Volumul cu pricina urmează unei alte „operațiuni” de demitizare, publicată în 1998 sub titlul *Filosofie și naționalism. Paradoxul Noica*². Mai mult, autoarea franceză își intitulează introducerea volumului *Uitarea fascismului* tocmai *Aspecte ale unui mit*, stigmatizîndu-i deopotrivă pe cei trei români³. Ce-i drept, fenomenul demitizării face carieră și pe la noi, după cum îl înregistrează Eugen Simion:

„Observ, mai întîi, că problema demitizării istoriei face parte dintr-un proces mai general, acela al revizuirii, inițiat în 1990 de oameni de litere și preluat, ulterior, de istorici. Nu de toți, dar de un număr de istorici mai tineri, decizi să pună ordine într-un domeniu care, de la lorga pînă în zilele noastre, este bîntuit – spun ei – de mituri triumfaliste. Există, nu neg, asemenea fantasme și, dacă ar trebui să dau un exemplu, aș trimite la fantasmele dacismului nostru, umflăte, exagerate după 1945. Ce să mai spun de istoria mișcării muncitorești și a partidului comunist român, care se schimbă periodic în funcție de mișcarea personajelor din prima lojă a puterii?! Sau de

istoria României între 1940-1945?!... Toate acestea trebuie, într-adevăr, repuse în termenii adevărului...”⁵

Am ales în mod deliberat opinia unui critic situat din principiu pe o poziție rezervată față de demitizare, dar care, după cum se observă, demontează prin echilibrul opiniei iluzoria atitudine mistificatoare ce ar caracteriza societatea și cultura românească.

Să fie, oare, ipoteticul mit identificat de Alexandra Laignel-Lavastine rezultatul ultimelor decenii de *contra-utopie anticomunistă*, un mit al nostalgiei pentru valorile interbelice pierdute, prin filtrele căruia mulți români au văzut în Occidentul exilului antitotalitar românesc depozitarul unor adevăruri incontestabile despre libertate și democrație, populat de eroii radicali ai unei aurore libertare absolute?

Daniel Ștefan POCOVNICU

¹ Dumitru Țepeneag, *Întoarcerea fiului la sînul mamei rătăcite*, Editura Institutul European, Colecția Texte de frontieră, Iași, 1993.

² Ediția franceză, Presses Universitaires de France, 2002; Ediția română, Editura EST-Samuel Tastet Editeur, Colecția Deosebită, Traducere din franceză de Irina Mavrodin, 2004.

³ Editura Humanitas, București, 1998.

⁴ Op. cit., ediția română, 2004, p. 10.

⁵ *Fragmente critice, III, Mit. Mitizare. Mistificare, eseul cu același titlu*, Fundația Scrisul Românesc și Editura Univers Enciclopedic, București, 1999, p. 340.

DEBUT

Mihai Grozăvescu

Schimbarea

Mi-ai înfipt ace în creier
ai răs sshi spunea cu un soi
de bucurie la toată lumea
cum ai împins acul pe nara stângă
cea dreaptă era ocupata atunci!
(ce dreapta-i omenirea)
Dar te-am invitat la mine
și te-am servit cu cognac
SARIGNON, se numea parcă
nu îți plăceau mirosurile
și priveai soarele șchiopătând
împrăștia catzei iutzi, amari
Roșii(atici).

...

Era noapte
m-am tolănit în pat singura,
- din nou singură -
fără vreun amant trist sau bețiv
Ora 23.30
te-am privit până în centrul orașului
(deși locuiam la periferie)
printr-un soi de lunetă
ce o purtam la piept...
Nevroze,
păr ondulat - ochelarii albaștrii -
și taci!
Pisica mi-a oferit etichete
pe tavă, plîngea
Hipnoze
sigur
blond 1.75
shi chiar de-ai avea o sutashiceva
de ani de grăsimi
tu shi numai tu
provoci scârbă. m-am saturat
entorsa
posedata
egou-mi mirosea a morfină
„Erai atât de scump cu mine
priveam amoru' nostru SIC
mă tăvăleai în pat ca pe o sirenă
eram bolnavă de iubire
m-am prăpădit de atîta fericire!”
La 30.05
ne-am învelit în cearshafuri
în ziua următoare
încercam să zâmbim
când ne-au spus
că ne-au privit
printr-u soi de lunetă
ce o purtau la piept.
Dez-gust
putred
ce este iubirea?
Două suflete încurcate
legate fedeleș de calorifer.
Măine voi fi alta
altul ș'apoi alta
și altu și alta
până când!?